

Poemul etalează un tip de scriitură cu un grad înalt de elaborare formală: simetrii și paralelisme, adică un sistem de recurențe, ce fac din el un întreg autosuficient.

Versul *întâi* și *șase* reiterează același tipar semantic-sintactic:

Versul 1 *Dormeam pe culme și frumos*

– *Îmi era trupul pe care anii-l stricară.*

Versul 6 *Să adorm ca să visez și pentru celălalt*

– *Vis strălucitor care eludează memoria.*

Mitul se articulează pe acest intertext pe care îl etalează și îl ocultează simultan. Subliniat, ascuns dincolo de suprafața textuală, dar nu mai puțin omniprezent, hipertextualul mitic se regăsește atât la nivelul organizării marilor unități textuale din sfera lui *inventio* și a lui *dispositio*, cât și în planul materializării lor textuale propriu-zise. Mitul antic proiectează asupra timpului enunțiativ al poemului realitatea unui alt timp, timpul amintirii mitice care: *A fost adevărat sau doar un vis?* „Evenimentele” ce se petrec pe scena textului sunt puțin relevante în afara acestuia. Borges afirma: „Faptul de a fi iubit sau de a fi fost iubit poate fi reprezentat prin povestea lui Endimion și a lumii, iar eu am făcut tot ce-am putut ca să dau viață acestui poem și să vă fac să simțiți că nu se bazează pe *Dicționarul clasic* al lui Lempriere, ci pe viața mea personală și pe viața personală a tuturor oamenilor, din toată lumea și din toate timpurile”.

Scoaterea personajului feminin Diana, zeița care este totodată și lună, de sub regimul unei referențialități imediate rezultă din procesul de motivare poetică a numelui. El este motivat atât intertextual, prin relația poetică Dia (Dias – dumnezeiască) = Diana (cât de mult am dori aici să facem trimiterea și la românescul Doină – dainis!), precum și intertextual, prin integrarea lui în paradigma mitologică articulată în text. Relația cu Dies de la baza numelui propriu, dincolo de orice soluție etimologică reală, își exhibă valențe mitice necunoscute prin mobilizarea intertextului.

Timpul mitic trimite spre puterile oculte, fecundate ale universului, adevărații protagoniști ai scenariului instruit de text. Actanții lui sunt Oamenii simbolizați prin Endimion și ei reproduc o situație arhetipală în care visul, dorul, norocul, singurătatea sunt *Omul iubit*. Desprinderea „personajului” feminin și masculin (Diana – Endimion) duc la

Versul 14 *Eu strângem pleoapele muritoare*

– *Nu doream să văd frumosul chip.*

Centrul poemului (considerat de la versul 7 până la versul 22) conține un discurs votiv. Fericitul vis îl face pe om să simtă că este iubit de o divinitate (*de o zeiță, divinitatea este Luna*). Oamenii au dreptul să fie Endimioni, cel puțin o dată în viață. Structura globală a poemului este următoarea:

OMUL	ENDIMION
DIANA	OMUL
TRISTA CONSTATARE	
VISUL, AMINTIREA, SINGURĂTATEA, DRUMURILE PĂMÂNTULUI	
INDIFERENTA LUNĂ	
FIICA LUI ZEUS	
ENDIMION...	

Dacă considerăm tradiția un ansamblu de paradigme care oferă alegeri lexicale preferențiale, formule, locuri și lucruri bune, scheme descriptive, ansambluri tematice prestructurate și ficțiuni compoziționale, având o autoritate ce emană din antichitate, din mit, atunci implicarea tradiției în text face ca acest *artefact* atât de riguros articulat să fie, în același timp, spațiul de manifestare a unei *ars memoriae*. Mitologia antică a constituit de la început pentru poezia lui Jorge Luis Borges o *ars memoriae*, în care

se manifestă o continuitate spirituală și o viziune existențială. De fapt poetul „timpului prezent” adesea se întreba: „De ce să dureze lucrurile bune?”, ca să-și dea răspunsul prin Keats: „Eternă bucurie-i frumusețea”.¹

Emblematizarea acestuia, fenomen semiotic de natură textuală, dar, nu mai puțin, intertextuală, evocând, procese similare în literatura Evului mediu romanic, mai exact în creația extrem de formalizată a așa-numiților *les grandes rhétoriciens*.

Poemul este situat într-un *timp-lemblematic* și în spațiu fictiv semnificativ pe care le actualizează Borges și care trimit la acea artă a memoriei care este mitul.

Orizontul de așteptare satisfăcut sau, dimpotrivă, distanța estetică lasă textul de neatins în imuabilitatea formei lui, care vorbește de dincolo de timp în limbajul lui Jorge Luis Borges despre năzuința de totdeauna a creației de a spune ceva esențial despre Om și destinul său.

Referințe bibliografice

1. Mircea Borcilă. *Semiotică și poetică. Perspective de reintegrare*, Cluj-Napoca, Dacia, 1991.
2. Henri Morier. *Dictionnaire de poétique et de rhétorique*, Paris, PUF, 1975.
3. Paul Ricoeur. *Du texte à l'action. Essais d'herméneutique*, Paris, Seuil, 1986.
4. Paul Zumthor. *Le poétique de grands rhétoriciens*, Paris, Seuil, 1978.

Opere

1. Хорхе Луис Борхес. *Оправдание вечности, Ду-Дук, 1994.*
2. *Borges despre Borges*, volum îngrijit de Willis Barstone. Traducere din limba engleză de Mihaela Simion Constantinescu, Cluj, Editura Dacia, 1990.

Institutul de Filologie al AȘM
Liceul Teoretic „Petru Rareș”

¹ *Borges despre Borges*, Cluj, Editura Dacia, 1990, p. 56.